

Tanju Cılızoğlu

güzel yaşadım

İstanbul, 2016

 Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 99

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör
Necip Azakoğlu

Yayına Hazırlayan
Nevin Azakoğlu

Kapak ve sayfa tasarımı
Çağlar Yalçın

Birinci baskı: Ekim 2016, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 256

ISBN: 978-605-4534-95-1

Baskı ve cilt
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER-İSTANBUL
+90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
Sertifika No: 17618

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com
info@tarihcikitabevi.com

Tanju Cılızoğlu

güzel yaşadım

*“Unuttuklarımı Yaşamadım Sayıyorum
Hatırladıklarım Yaşadıklarım”*

İstanbul, 2016

Carihçi
Kitabevi

SIĞINAK

Bütün bunlar geçer
Bütün bunlar unutulmaz
Bütün bunlar özlenir bile...

Melih Ziya Sezer
24 Ekim 1986
“PEPE” kitabından.

*Bu kitabın hazırlanmasında bana omuz veren kardeşim
Prof. Dr. Tülin Ayta'ya minnet ve şükranlarımla.*

Tanju Cılızoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
ÇOK PARTİLİ REJİM İSTEYENLERİN AKİBETİ	15
“EKSİK YANLIŞTAN DAHA MASUMDUR”	23
Ve Göğsümde Öldü	26
NAZİM HİKMET’LE TANIŞMA	31
DÜNYAYA KENDİNİZDEN BAKMAK	35
MENDERES DÖNEMİNİN EN AĞIR	
HAPİS CEZASINI ALAN BASIN SUÇLUSUYUM	40
ŞADİ BABA NEREDEN NEREYE	54
27 Mayıs 1960 Sabahı	60
ABD Sigara Tröstleri Türkiye’de	62
227. PİYADE ALAYI - MUŞ	68
13. Tümenine Dağıtım	73
Savunma Bakanı İlhami Sancar	76
YIL 1971 – MALTEPE ASKERİ CEZAEVİ	79
Tünel Kazarak Fırar	87
“İsmet Paşa Gözlerinden Öpüyor”	90
BAZEN BİR HABER TARİHİN	
AKIŞINI DEĞİŞTİRİR YIL – 1963	92
GECEKONDULARDAN BİR KEMAL	97
İSMET PAŞA’YI ANLAMAK	103
Dışişleri Bakanlığının İlgilileri	107
ECEVİT KEÇELİLER VALİ İBRAHİM URAL FİKRET OTYAM	109
“İNİNİZ VALİ BEY”	111
ECEVİT’LE EVİNDE	115
Ecevit ve Küsmek	116
DEVLET ADAMI OLABİLMEK	119
“Ben de Menderes Değilim”	122
27 Mayıs ve İnönü	126
DEMİREL’LE TANIŞMAK VE...	127
Kırkoğlu’nu Nasıl Tanıdım	130
Müthiş Bir Hafıza	134
Bir Tek Dalan	135

Demirel'in Vitrin Olayı ve Turgut İnal	136
Demirel Düştü Yollara	137
Siz Ne Düşünüyorsunuz?	148
Siyasette Emeklilik Yoktur	150
Cindoruk Samsun'dan Meclis'e	152
Samsun / Yeniköy Olayı	160
“KADER BİZİ UNA DEĞİL ÜNE İTTİ”	166
Şeyh Said'in Asılması	171
Vehbi Koç'la	171
PERİNÇEK VE VEZİROĞLU	174
“Gelsin Bizimle Politika Yapsın”	179
SIRADIŞI BİR VALİ RECEP YAZICIOĞLU	181
Denizli'de Son Görüşmemiz	188
“ARKASINDA NE OLDUĞUNU BİLMEDİĞİNİZ KAPIYI AÇMAK”	190
PROF. DR. BEHİCE BORAN	200
Boran Cezaevinde	203
“10 Yıl Yatacak Kadar Sabrım Ve Kinim Var”	204
FİKİR KULÜPLERİ FEDERASYONU'NDAN DEV-GENÇ'E	207
GAZETECİLİK EĞİTİMİ	210
Gazete Alamamak	214
SULTAN-I YEGÂH	219
KUZGUN ACAR	227
Balık Ağları Çeken Atatürk	230
ZORUNLU GÖÇ	232
Kocaeli'nin Sirmen Dönemi	238
Tiyatro-Genelev-Basın	242
Altmışında Baba Olmak	245
Meneviş'ime Teşekkürler	252
GÖRÜCÜ USULÜ ÖLMEMEK	252

ÖNSÖZ

Anılar, tarihin şemsiyesidir.

Bugünün olaylarının yarına olabildiğince örselenmeden taşınmasını sağlar.

Bugünü kotarmanın, başarmanın özü de dünü doğru bilmekten, doğru yorumlamaktan geçer.

Bu sosyolojik gerçek, beni gazetecilikte anılarda yoğunlaştırdı.

Anıları hep önemsedim.

Örneğin bugün siyasette bütünü ile yaşanan sığılık biraz da dünün bilinmemesinden kaynaklanmıyor mu?

Yıl 2016... Partisini ayırmadan ülkeyi yöneten çarkın dişlileri olan siyasetçilere sorun, kaçının Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Menderes, Demirel dediğinizde ya da İttihat ve Terakki, Kuvâ-yi Milliye, Fransız İhtilali, Karl Marx, 1917 Bolşevik Devrimi, Hitler, Mussolini, Tito, Birinci, İkinci Dünya Savaşları dediğinizde topluluğa iki saatlik söyleyecek, dinletecek sözü var.

Ya da kaç milletvekili Parlamento'da zamanı doğrarken, Meclis tutanaklarından dün bu çatı altında neler olmuş, nasıl olmuşun merakı içinde bir çaba harcıyor ki?

Altmış yıllık gazetecilik sürecinde siyasi muhabir olarak gördüğüm acı gerçek, milletvekili seçilenlerin büyük çoğunluğunun bu seçilmeye kazandığı özgüven, hep “Ben bilirim” aşamasını yakalar. Bu nedenle de bizim Parlamento'dan geçenler iz bırakmaz, kaybolurlar.

Akademisyenler, kariyerlerinin akışı içinde sürekli araştırırlar. Mesleğin geçiş süreçleri, bu araştırmalarını teze dönüştürme ve savunma becerilerinden geçer.

Batı aydını, akademisyenler gibi tez yazmadan ama araştırdığı için bizim aydınımızdan önde koşuyor ve bu öndelik, ülkelerin bilinçli refahına yürüyor.

Önceden de anıları okumaz ama konuşarak, dinleyerek öğrenen bir toplum yapımız vardı. Giderek televizyon dizilerinin esir aldığı sosyal yaşam buna da kelepçe taktı.

Gazetelerde haber okumak, ajans dinlemek, zamanın olayları konusunda bilgilenmek yaşanan gerçeklerin özüne inmek değil ki.

Bir yolsuzluğun sesli kasetleri bile kurnazlığın algı yönetimiyle “**Paralel Yapı**” tanımı içinde eritildi.

Üstelik Türk basını, henüz objektif haber kriterinin anlamına oturamadı.

Yandaşlık ve siyasilerin haber kanallarını esir alması, olaylarla ilgili halkın bilgilenmesini önleyen kurgu, objektif haberle buluşmayı perdeliyor.

Toplumun bu yüzeysel yaşam gerçeği, anılarımı yazmak konusunda beni frenledi.

Yazsam ne olacak yazmasam ne olacak gerçeği ile yıllarca boğuştum.

Ne var ki sonunda aklım “Hadi bakalım” dedi.

Burada ben eksenli değil, yaşadığım olayları ülke gerçeklerine dönük aktarmaya gayret ettim. Çabaladım.

Ne kadar başardığımı da bilmiyorum. Bu kitabı öncelikle **Mehmet Aycan** dostum okudu. O olumsuz tek bir imada bulunsa, “Bir noktadan kalkıp tekrar aynı noktaya gelindiğinde yapılan işin değeri sıfırdır” postülasından kalkarak yazdıklarımı buharlaştıracaktım.

Aycan’ın düşüncelerini didiklerken, tek bir cümlesi bana “Devam” dedi:

“Benim de bilmediğim pek çok şeyi öğrendim.”

Bu kitabı bir de **Volkan Yüksel** arkadaşım okudu. Onun coşkulu bir “Evet” diyeceğini biliyordum. Ama o coşku derecesini ölçmek istedim, ondan da olumlu sonuç aldım.

Gelecek kuşaklar dünü öğrenmek isterlerse, onlara kaynak bırakıyorum.

Anılarımı kendimi önemsemiğim için değil, bilginin, doğru sentezin sosyolojik olaylarda ayrıntılarda gizli olduğuna inandığım için bu kitap çıktı.

Umarım benim vehminden yararlananlar da çıkar.

Tanju Cılızoğlu

2016 Şubat / Yahya Kaptan

ÇOK PARTİLİ REJİM İSTEYENLERİN AKİBETİ

Yıl 1942.

Aylardan Şubat.

İstanbul kar altında. Sokaklar, ağaçlar, evler bembeyaz. Dondurucu bir ayaz var.

Akşam haberlerinde radyo, Sibiryaya soğuğu gibisinden bir iklim haberi verdi. O yıllarda meteoroloji henüz ilkel teknikle çalışıyor. Açıklamaların tanımını da “Hava Tahmin Raporu”... Yağmurları, kar yağışlarını, sağanakları şimdi olduğu gibi dakikası dakikasına veremiyorlardı.

Romatizmaları ağrıyanlar yağmur geliyor gibi yorumlar yaparlar, çoğu da “Hava Tahmin Raporu”ndan daha doğru sonuç alırlardı.

Türkiye siyasetinde hareketli günler. Demokrat Parti’nin kurulacağı haberleri köy kahvehanelerine bile varmış. Siyaset kaynıyor.

İktidardaki CHP, İkinci Dünya Savaşı’nın o yıkıcı yangın günlerini yaşamış.

İSMET PAŞA'YI ANLAMAK

İsmet Paşa, Kurtuluş Savaşı mücadelesinin başladığı noktada Mustafa Kemal'in yanında ilk yer alanlardandır.

İttihat ve Terakki'ye mesafeli durmuş, o kadroların yakıtığı ateşi Kuva-yi Milliye'de harlatmıştır. Yunan askerini iki meydan muharebesinde yenen başarılı bir kumandan, Mustafa Kemal'in devrimlerine inanan bir çağdaşlıktır. Mustafa Kemal'in ölümü sonrasında, Osmanlı'nın küllerinden yarattıkları devletin ve devrimlerin bekçisidir. 1923 yılında kurulan devletin ikinci cumhurbaşkanı, ölene kadar da siyasetin içinde, varlığı ile Atatürk Devrimleri'nin savunucusudur.

İsmet Paşa, 1923'ten 1973 yılına kadar elli yıl bu ülkeyi yöneten siyasetin içinde mücadele vermiş, savaş meydanlarında kazanımları koruyup kollamıştır.

Türkiye, 1923'den 2016'ya, henüz demokrasiye geçme sürecini tamamlayamamış bir ülkedir. İslam coğrafyasında bu çağdaşlaşmanın korunmasını sağlamak için Atatürk Devrimleri'nin demokratikleşme ile senkronize olabilmesi doğru orantılı yürütülememiştir. Yüz yıla yürüyen Atatürk Devrimleri'ni savunanla yok etmeye çalışan siyaseti izle-

yen bir gazeteciyim. Altmış yılını izlediğim siyasi mücadele içinde demokrasiye en yakın duran kişiler, İnönü ve Demirel'dir.

İnönü, Atatürk Devrimleri'ni esir almak isteyenlere karşı durmuş, bu karşı duruşta faşist İtalyan yasalarından ceza kanunlarımıza aktarılan 141-142-163'üncü maddeler, ülkenin demokratikleşmesine yürüyen yolu kesmiştir.

İsmet Paşa, 1923 yılından 1950 yılına kadar, yeraltına inmiş şeriat isteyenlerle mücadele etmiş, sürecin içinde yaşanan komünizm korkusu ile de sol kadroların üstüne gidilmiş; bu korku içindeki yönetim refleksi, sistemin dışında düşünenlere, demokratik olmayan siyasal koruma mantığı ile düşünce özgürlüğünün dışında kalanlara, ağır yaptırımlar uygulamıştır. Bu uygulamadan, elbet bu siyaseti yönetenler sorumludur.

Ne var ki demokrasiye geçememiş ülkelerde örneğin nasıl Hitler kendi gestaposunu var etmişse, her dönemin siyasi mantığı da kendi gestaposunu yaratmaktadır.

Demirel, "Türkiye yönetilemez, idare edilir" diyen bir anlayışın lideridir. Ve Demirel bu anlayışıyla, yeraltına inen Cumhuriyet düşmanlarını idare etmiş, Marksist solu da 141-142'inci maddeleri uygulamakla ilgili görevlilere bırakmıştır. Ne İnönü ne de Demirel, ülkeyi yönetirken yarıya müdahale etmemiş, üniversite özerkliğini olabilir en üst seviyede tutmuşlardır. İsmet Paşa da Demirel de Cumhuriyet karşıtlarına devlet yönetiminde hiçbir olanak tanımamış, alan açmamış, basın özgürlüğünü savunmuş ve uygulamışlar; asla kişisel nedenlerle basına yaptırım ve baskı yapmayı, teslim almayı akıllarına bile getirmemişlerdir.

İsmet Paşa'nın ve Demirel'in siyaset süreçlerinde "Yandaş Basın" sözcüğüne rastlamak mümkün değildir. "Artık Yeter" sloganı ve Truman Doktrini'nin lojistik desteği ile

1950’de ülkeye özgürlük ve demokrasi vaat ederek iktidara gelen Menderes’i İnönü yer yer bir baba şefkatiyle uyarılmış, 27 Mayıs’ta intihar eden Menderes Hükümeti’nin İçişleri Bakanı Namık Gedik’in bir gece polisleri alarak Meclis’i basıp muhalefet milletvekillerinin dolaplarını kırarak arama yaptığı gecenin sabahında:

“Eşkıyanın yarın gece ne yapacağı belli olmaz. Yarın seni ben bile kurtaramam!” öfkesindeki şefkatli uyarı bile algılanamamıştır.

Bugün “siyaset yapıyorum, yapacağım” diyen herkes yakın tarihimizin 1950-1960 arası on yılının ayrıntılarını bütüne taşıyarak öğrenmeli; öğrendiklerini kendi süzgecinden geçirerek siyasal bir senteze varmalıdır. Bunu yapmayanlar, kendi zamanlarında, siyasetin neresinde olurlarsa olsunlar, sadece örselenirler.

1956 yılında başlayan gazetecilik dönemimde İsmet Paşa’yı birebir izledim, gözlemledim. Ülkemizde 1950 öncesi-nin Tek Parti döneminin anti-demokratik yapılanmasına Menderes’in rahmet okuttuğu günlerde, ülke Mustafa Kemal Devrimleri’nin esir alındığı bir sürece yaslanınca, nasıl İsmet Paşa’ya sığınıldığını, sığındığımızı yaşadık geliyoruz.

Hemen belirtiyim, anılarımı yazdığım 2015-2016 yıllarında ülkem daha ciddi bir anti-demokratik yapılanma sürecindedir. İç savaş provalarının can verip can aldığı kanlı günlerden geçiliyor. Üstelik Menderes diktasını durduran, önleyen bir İsmet Paşa, onun yönettiği bir CHP yok, Alparslan Türkeş yok. Türkeş’in partisi, AKP’nin değirmenine su taşıyor. İnönü’nün bugünkü CHP’sini, her gün azalan bizim kuşak tanıyamıyor. Her iki partinin yönetim kadroları kendi koltuklarını koruma mücadelesinde, ülkeyi düşünmeye, savunmaya mecalleri yok.

1956'dan 1972 yılına kadar İsmet Paşa ile siyaseti yaşadım, geliyorum. Yakın tarihimizde siyaseti kinsiz, kavgasız, entrikasız sürükleyen ve mutlaka evrensel demokrasinin özgün örneklerini vererek varlığını sürdüren başka bir liderimiz henüz olmadı.

İsmet Paşa'ya karşı Ecevit'i savunan ve varedenlerin bugün hayatta kalanları ile mutlaka konuşun, bu sözlerime hak vereceksiniz. CHP'nin o dönem bütün kurultaylarını izledim. İnönü'yü genel başkanlıktan düşüren, Ecevit dönemini başlatan CHP Kurultayı'nı unutmak mümkün mü ?...

İsmet Paşa, orada tarihe bir demokrasi örneği verdi. Kurultayın divan başkanı seçim sonuçlarını açıklayınca, Ecevit delegelere teşekkür konuşması için kürsüye gitmek üzere yanından kalkarken, ceketinin düğmelerini ilikleterek, eşi Mevhibe Hanım'a "Kalk Mevhibe" diyerek ve Ecevit kürsüye çıkana kadar ayakta bekleyerek, kendisini seçimle yenen rakibini alkışlayarak, Ecevit'in kürsüden yerine oturmak için inişinde de yine ayağa kalkıp oturmasını bekleyerek verdiği örnek, anlamak isteyenlere bir "demokrasi dersi"dir.

Ecevit'i iktidara taşıyan, İsmet Paşa'nın son, Ecevit'in ilk genel sekreteri Kâmil Kırıkoğlu'nun anılarını, kendisi ölüm döşegindeyken yazdım. Bu dönemi öğrenmek isteyenler bu kitabı okusunlar. Ecevit'e iktidar yolunu açan Ali Topuz'un iki ciltlik anıları ile Kemal Anadol'un anılarını da öneririm. Menderes'in "Vatan Cepheli" besleme militanlarının Himmet Dede'de İsmet Paşa'yı taşıyarak başını yarıdıkları günü de, Ecevit'in İsmet Paşa'dan CHP genel başkanlığını aldığı kurultayı da yaşadım, geliyorum.

İsmet Paşa ile tek birebir anım, Bursa'dadır. Seçim propagandası için İsmet Paşa Bursa'da... Meydan dolu.. Paşa, konuşmasını yaptı, kürsüden iniyor. Bir genç bağırırdı:

KUZGUN ACAR

Kuzgun, Cumhuriyet sonrası heykel sanatının unutulmaz ustasıdır. Kendisi ile Karagümrük'ten, ergenlik zamanlarının arkadaşıyız. Sonraları ayrılıp Paris'e gitti, öylece koptuk. Bir süre orada kaldı. Çeşitli heykel atölyelerinde Fransız ustalarla çalıştı.

Benim İşçi Partili günlerimde tekrar yollarımız keşişti. İkimiz de aynı partideyiz. O yıllarda Kuzgun, Unkapanı / Saraçhane'deki Manifaturacılar Çarşısı'nın dış cephesine demirden nefis bir duvar heykeli yapmış. Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri, hocaları, heykeltıraşlarımız bu eseri izliyor, inceliyorlar. Ne ki bu başarı, Kuzgun'a yeni heykeller yapma olanağı getirmiyor. Kıt kanaat bir yaşam...

Kuzgun Acar, Fersa ile evli. Fersa, mükemmel bir eş... Kuzgun'un işsiz günlerinin tüm sıkıntılarını üstlenmiş, çalışıyor ve omuzladığı zor yaşamı gıkı çıkmadan sürüklüyor.

Kuzgun'lar, Fındıklı'da, set üstünde bir evde oturuyorlar. Ben de ikinci evliliğimi Seçkin Selvi ile yaşıyorum. Beşiktaş, Serencebey'de bir bodrum katındayız. Çoğu akşamlarımız Kuzgun'la birlikte geçiyor. Kuzgun'a göre "Cumhu-

riyet Dönemi, heykel öksüzü.” Mustafa Kemal sonrasında ülkeyi yönetenler, heykele olan çağdaş yaşamı sürükleyip sürdüremiyorlar.

Ben, aylık Tiyatro-71 dergisini çıkarıyorum. Kitaplar yayınıyor, medar-ı maişet motorunu döndürmeye çalışıyoruz.

O yıllarda Necdet Özkan, Bayrampaşa Belediye Başkanı, yakın dostum. Bayrampaşa, yeni bir İstanbul ilçesi ve kuruluş halinde... Necdet Özkan, çağdaş bir kimlik... Kendisi köken olarak Kayserili. Bayrampaşa'nın demografik yapısı ise Rumeli göçmenleri... Göçmenler yöreye gelmişler ama mutlu değiller. Oturdıkları yerleşim alanları kışın balçık, çamur, yazın göz gözü görmez toz toprak. Bu yüzden oturdıkları yere “**PIŞMAN**” mahallesi demişler. Necdet Özkan söz vermiş:

“Belediye Başkanı seçilince, buranın yollarını üç aya kalmaz yaparım. Ama siz de söz verin, mahallenin adını “Pişman'dan” çıkaracağız.”

Necdet Özkan seçilmiş. Kolları sıvamış. Belediyeden Pişman Mahallesi Muhtarlığı önüne bir masa getirmiş, orada seyyar bir ofis kurmuş. Yolları harıl harıl yapmış, bitirmiş. Belediyenin acil evraklarını bile getirmişler, burada imzalamış. Pişman mahallesinin adını da değiştirmişler.

Kuzgun, Antalya'ya “Haşim İşcan heykeli” yaparken Necdet Özkan'la tanışmıştı. Özkan, Kuzgun'u çok sevdi. Libya asıllı bir annenin bu esmer tenli, son derece düzgün bir Türkçe ile konuşan, eski İstanbul terbiyesinin hadde-den geçmiş nezaketi ile hemen dost olundu.

Özkan, Bayrampaşa'ya bir heykel düşündüğünü Kuzgun'a açtı. Kuzgun'un ilk sorusu, “Ben sizin kafanızdaki

Atatürk heykelini mi yapacağım, yoksa kendi mekân ve çevresindeki sosyal yapıyı sentezleyen heykeli mi?”

Necdet Özkan, son derece mantıklı ve her düğümü çözüme taşıyan bir polemik ustası. Kuzgun’a:

“Siz önce kendi yapmayı düşündüğünüz heykeli bana sunun. Belki aramızda hiçbir sorun çıkmaz” dedi. Ve Özkan’ın dediği gibi de oldu.

Böylece Kuzgun, Bayrampaşa’da yeni oluşan Hürriyet meydanına bir heykel yapacak. Ön tasarım hazırlandı. Mustafa Kemal, bir yanında genç bir kız, diğer yanında bir delikanlı, arkasında tulumlu işçiler, Türkiye’nin etnik yapısını yüz hatları ile simgeleyen bir kalabalık... Görkemli bir heykel tasarımı... Necdet Özkan eskizleri beğendi.

1976 yılı Ocak ayı sonunda bir akşam Beyoğlu / Tünel’deki Tiyatro-71 dergisinin yazıhanesinde akşamüstü buluştuk. Necdet Özkan, Kuzgun’un heykelin yapımına başlaması için avans getirdi. Çaylarımızı içtik. Necdet Özkan’ı uğurladık. Kuzgun, Fersa, Seçkin ve ben, son derece mutluyuz. Yazıhaneden çıktık, hava kararmış. Beyoğlu’nun o akşam saatleri kalabalığına karıştık. Taksim’e geldiğimizde, Kuzgun:

“Cancağızım, ben hemen Ortaköy’e ineyim, Cevdet’le konuşayım, atölyeyi hazırlayalım, işe koyulalım” dedi, ne eşi ne de benim bir şey dememe fırsat kalmadan atladı bir taksiye ve öylece gitti.

Eşi Fersa ve biz şaşırıp kalmıştık. Biraz da kırılmıştık. En azından o geceyi birlikte geçirmek, mutluluğu paylaşmak varken bu gidişe anlam verememiştik. Fersa Taksim’den evine, biz de Beşiktaş’taki evimize döndük.

İki gün Kuzgun’dan haber alamadık. Daha doğrusu kendisini aramadık da. Üçüncü günü, o da şimdi Türkiye’nin

